

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації

Ель-Бош Даліль Монтаївни

на тему «Економічний механізм регулювання ефективної діяльності підприємств машинобудування», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка»

Дисертаційна робота Ель-Бош Даліль Монтаївни «Економічний механізм регулювання ефективної діяльності підприємств машинобудування», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» виконана на кафедрі фінансів, банківської справи та страхування економічного факультету Запорізького національного університету. Тема дисертації затверджена на засіданні науково-технічної ради Запорізького національного університету (протокол № 4 від 29 листопада 2016 р.).

Для підготовки висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Ель-Бош Даліль Монтаївни на тему «Економічний механізм регулювання ефективної діяльності підприємств машинобудування» вченою радою Запорізького національного університету (протокол № 8 від 30 березня 2021 року) визначено, що попередня експертиза дисертації проводитиметься на базі кафедри фінансів, банківської справи та страхування Запорізького національного університету, та призначено двох рецензентів:

1) завідувача кафедри міжнародної економіки, природних ресурсів і економіки міжнародного туризму Запорізького національного університету, доктора економічних наук, професора Д.І. Бабміндру;

2) доцента кафедри фінансів, банківської справи та страхування Запорізького національного університету, кандидата економічних наук, доцента Т.І. Батракову.

В результаті аналізу результатів виконання здобувачем ступеня доктора філософії Ель-Бош Д.М. освітньо-наукової програми, індивідуального плану, розгляду, опрацювання теоретичних та практичних положень дисертаційного дослідження, поданих до розгляду наукових публікацій за темою дисертації, а також за підсумками проведення фахового семінару, який відбувся на розширеному засіданні кафедри фінансів, банківської справи та страхування Запорізького національного університету (протокол №10 від 15.04.2021 р.), визначено наступне.

Актуальність теми дослідження і отриманих результатів.

Здобувач переконливо обґрунтовує нагальність та важливість наукового опрацювання питань, що є предметом його

дослідження, висвітлюючи зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями у відповідній галузі знань шляхом критичного аналізу з визначенням сутності наукового завдання. Зокрема, здобувач звертає увагу на таке.

У сучасному світі провідну роль при забезпеченні зростання економіки країни відведено промисловим підприємствам. Розвиток підприємств машинобудування України створює основу науково-технічного, економічного і соціального прогресу. Вітчизняне машинобудування, у свою чергу, є складовою галуззю промисловості і фундаментом економічного потенціалу країни. Рівень ефективності діяльності підприємств цієї галузі у чималій мірі впливає на стан соціально-економічного розвитку України.

Отже, актуальним питанням є дослідження стану та тенденцій розвитку підприємств машинобудування України. Крім того, не можна зневажати роль, яку має функція регулювання, її значущість на фоні сучасного економічного стану, основні економічні методи, важелі та інструменти регулювання, в їх взаємодії з метою забезпечення процесу функціонування і розвитку економічної системи підприємств машинобудування, забезпечення відтворення сукупного капіталу. Підприємства машинобудування відіграють велике значення для зміцнення економіки України і становлення її як держави з високорозвиненою економікою.

В умовах розвитку ринкових відносин успішне функціонування підприємств можливе лише за умов своєчасної розробки та прийняття управлінських рішень, спрямованих на аналіз ринкової кон'юнктури, адаптацію до змін зовнішнього середовища, удосконалення системи управління підприємством, тобто господарського механізму. Саме тому, дослідження проблем формування економічного механізму регулювання ефективної діяльності підприємств машинобудівної промисловості як складової його економічного механізму є актуальним.

Підвищенню ефективності економічного механізму, господарського механізму, виробничо-економічного механізму присвячені праці ряду зарубіжних економістів Б. Бермана, М. Вебера, Ш. Ріста, П. Самуельсона, А. Файоля, Я. Феріанца, А. Шеклі, Д. Еванса та ін.

Різноманітні аспекти проблематики ефективного регулювання економічного механізму підприємств досліджено в наукових працях вітчизняних вчених, таких як Д.І. Бабміндра, Л.В. Базалієва, В.Д. Базилевич, Л.О. Баластрик, Т.І. Батракова, К.М. Бліщук, М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбатюк, А.Ю. Дронова, О.М. Зборовська, О.Л. Корінцева, О.І. Маслак, С.В. Матюх, Л.Г. Мельник, В.С. Мочерного, І.В. Охріменко, О.П. Паламарчука, Г.С. Третяк, А.В. Череп та ін.

Проблеми конкурентоспроможності вітчизняних підприємств у своїх працях досліджували сучасні українські економісти, серед яких: О.К. Агафонов, О.М. Алимов, О.І. Амош, Ю.В. Кіндзерський, О.І. Лященко, О.В. Собкевич, М.Г. Чумаченко, Л.В. Шинкарук.

У той же час роботи практичного спрямування, що займаються розвитком підприємств машинобудування не втрачають своєї значущості.

Навпаки, проблеми та успіхи підприємств машинобудування віддзеркалюються у проблемах та успіхах промислової галузі загалом. Підмічено, що розвиток підприємств машинобудування слугує імпульсом розвитку промисловості.

Проте досі залишаються не проаналізованими достатньо важливі питання, зокрема, система регулювання економічної діяльності; заходи, спрямовані на створення сприятливого економічного середовища для ефективної діяльності.

Актуальність дисертаційної роботи підтверджується також тим, що робота виконана у відповідності з планом науково-дослідних робіт економічного факультету Запорізького національного університету за темами «Дослідження фінансово-економічного потенціалу Запорізької області» (державний реєстраційний номер 0116U004853) та «Механізми вдосконалення процесу управління інвестиційно-інноваційним розвитком регіону» (державний реєстраційний номер 0116U004852), де особисто автором розроблено пропозиції щодо використання засад економічного механізму регулювання ефективної діяльності підприємств.

Наукова новизна результатів дисертації.

Дисертаційна робота містить наукову новизну, що представлена автором у вигляді конкретних положень, чітких текстових формулювань і висновків, таблиць, рисунків, а також полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних положень та розробленні практичних рекомендацій щодо використання економічного механізму регулювання ефективної діяльності підприємств машинобудування.

Результати дослідження, що становлять наукову новизну, полягають у наступному:

удосконалено:

- класифікацію методів регулювання діяльності промислових підприємств, які, на відміну від існуючих, враховують об'єкти, суб'єкти, зміст, призначення, характер, час впливу, спосіб прийняття управлінських рішень та масштаби втручання регулятора в їх діяльність та яка забезпечить реалізацію стратегій розвитку підприємства;

- методичний підхід до оцінки ефективності функціонування економічного механізму підприємства шляхом використання критеріїв Фішера, Ст'юдента, що, на відміну від існуючих, дасть можливість прогнозувати чистий дохід від реалізації продукції підприємств машинобудування з метою заповнення виробничих потужностей та активізації просування продукції вітчизняних підприємств машинобудування на ринках ЄС;

- методичний підхід до діагностики ефективності економічного механізму підприємств машинобудування, який, на відміну від існуючих, передбачає оцінку внутрішніх та зовнішніх факторів впливу, що дозволяє виміряти ризикоутворюючі чинники, визначити джерела фінансування

діяльності з позицій окупності з метою формування напрямків діяльності промислових підприємств;

- методичний підхід до оцінки ефективності діяльності підприємств машинобудування на основі інтегрального показника через середньозважену вартість капіталу з урахуванням зміни показників внутрішнього середовища підприємства, що, на відміну від існуючих, дозволяє надати багатовекторну оцінку забезпечення гнучкості складу та змістовного наповнення критеріїв ефективності діяльності підприємства задля надання інформації всім зацікавленим особам;

- методичний підхід до визначення впливу показників ділової активності на показники прибутковості з використанням матричного підходу, що, на відміну від існуючих, дає змогу регулювати показники рентабельності та прибутку з метою їх максимізації на промислових підприємствах;

набули подальшого розвитку:

- класифікація властивостей інформаційного забезпечення діяльності підприємства за критеріями повноти, форми, достовірності, цінності, адекватності, актуальності, своєчасності, чіткості, корисності, суб'єктивності, якості, репрезентабельності, змістовності, сталості інформації, що дає змогу в залежності від характерних властивостей вирішувати задачі забезпечення життєдіяльності підприємств;

- методичний підхід до комплексно-інтегральної оцінки ефективності діяльності підприємств під впливом складових ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності, прибутковості шляхом ранжуванням впливових показників, що дає змогу врахувати ранги окремих показників з метою виявлення проблем економічного механізму підприємств для прийняття обґрунтованих управлінських рішень через комбінацію декількох підходів;

- сутність поняття економічного механізму як взаємодіючої системи методів, важелів та інструментів регулювання, нормативно-правових актів, інформаційного забезпечення, організаційно-адміністративної структури підприємства, спрямованих на досягнення економічного інтересу;

- сутність поняття ефективності діяльності як успішності функціонування підприємства за існуючих правових, політичних, економічних, технологічних, соціальних умов, що вимірюється низкою індикаторів економічного стану.

Дисертація виконана грамотною українською мовою, стиль викладення матеріалу відповідає прийнятому в науковій літературі (точність, логічність, лаконічність, зрозумілість, зв'язаність, цілісність, завершеність). Аргументовано розкрито положення та результати, що характеризують наукову новизну та виносяться автором на захист. Назва дисертації відповідає її змісту.

Теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження полягає в тому, що в дисертаційній роботі аргументовані та

обґрунтовані основні положення й висновки, що розкривають економічний механізм регулювання ефективної діяльності підприємств машинобудування.

Наукові положення, висновки та рекомендації дослідження становлять методичну базу з питань формування економічного механізму регулювання ефективної діяльності підприємств та можуть бути використані як на теоретичному, так і на практичному рівнях.

На теоретичному рівні – установами науково-освітнього сектора, громадськими, аналітичними організаціями для подальшого наукового осмислення та поглиблення теоретичних основ щодо здійснення формування економічного механізму регулювання ефективної діяльності підприємств. Зокрема, на теоретичному рівні уточнено сутність понять «економічний механізм», «ефективність економічного механізму», сформовано класифікацію властивостей інформаційного забезпечення діяльності підприємства за критеріями якісних характеристик інформації, удосконалено класифікацію методів регулювання діяльності промислових підприємств.

На практичному рівні можуть знайти своє застосування висновки та рекомендації автора щодо методичного підходу до оцінки ефективності функціонування економічного механізму підприємства шляхом використання критеріїв Фішера, Ст'юдента; методичного підходу до комплексно-інтегральної оцінки ефективності діяльності підприємств під впливом складових ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності, прибутковості; методичного підходу до оцінки ефективності діяльності підприємств машинобудування; методичного підходу до визначення впливу показників ділової активності на показники прибутковості з використанням матричного підходу; методичного підходу до діагностики ефективності економічного механізму підприємств машинобудування.

Основні результати дослідження знайшли практичне застосування на ТОВ «Запорізький механічний завод» для коригування діяльності, що сприяло своєчасній розробці та прийняттю управлінських рішень, спрямованих на формування удосконаленої системи управління підприємством (довідка № 1250-1/6 від 07.05.2020 р.), ПрАТ «Запорізький електровозоремонтний завод» для формування моделі залежності показників від факторів, створення моделі ефективності на засадах оптимальності та максимізації результатів діяльності підприємства, що дозволило дослідити зростання продуктивності праці та інші економічні показники, які визначають ефективність розвитку підприємства (довідка № 5621 від 10.06.2020 р.), ПрАТ «Запорізький абразивний комбінат» для забезпечення функціонування і розвитку економічної системи, відтворення сукупного капіталу підприємства (довідка № 8/1638 від 10.11.2020 р.).

Теоретичні положення, що становлять наукову новизну дисертаційної роботи, використовуються в навчальному процесі економічного факультету Запорізького національного університету під час викладання дисциплін

«Економіка підприємства», «Фінансовий аналіз в фінансових установах та на підприємствах», «Фінансове планування» (довідка № 17/01.01-13 від 28.01.2021 р.).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків, рекомендацій дослідження.

Дисертація Ель-Бош Даліль Монтаївни є завершеним науковим дослідженням. Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків, рекомендацій зумовлюються значним обсягом опрацьованих законодавчих актів України, указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України, нормативно-розпорядчих документів, статистичних даних Міністерства фінансів України, матеріалів Державної служби статистики України, нормативно-правових документів органів державної влади різних рівнів, фінансово – облікової документації вітчизняних підприємств, вітчизняних та зарубіжних літературних джерел, аналізом статистичних даних, а також обговоренням основних положень дисертації на науково-практичних конференціях. Наукові результати досить повно висвітлено у наукових публікаціях, які відповідають вимогам, що пред'являються щодо змісту та кількості фахових видань.

Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Ель-Бош Д.М. складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 243 найменування, 11 додатків. Загальний обсяг роботи становить 281 сторінку, з них основний текст викладений на 198 сторінках. Робота містить 43 таблиці та 31 рисунок (4 сторінки – таблиці і рисунки, які повністю займають площу сторінки).

За обсягом та оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам, що встановлені Наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами).

Наукові публікації, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, та повнота опублікування результатів дисертації.

Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, у якій викладено авторський підхід до розв'язання актуального наукового завдання щодо формування економічного механізму регулювання ефективної діяльності підприємств машинобудування. Аналіз кількості наукових публікацій, повноти опублікування результатів дисертації та особистого внеску здобувача до всіх наукових публікацій, опублікованих самостійно та зарахованих за темою дисертації, засвідчив, що результати дослідження, які викладені в дисертаційній роботі, отримані автором самостійно, та повною мірою відображають основні положення та висновки роботи і доповідалися і обговорювалися на науково-практичних конференціях.

Основні наукові положення, висновки і результати дисертаційної роботи опубліковано в 6 наукових працях, з них: 1 стаття в науковому періодичному виданні іншої держави, 3 статті в наукових фахових виданнях України, які включено до міжнародних наукометричних баз, 2 тез доповідей за матеріалами конференцій.

Загальний обсяг публікацій становить 2,13 друк. арк., що належать особисто автору, з них стаття в науковому періодичному виданні іншої держави – 0,45 друк. арк., статті в наукових фахових виданнях України, які включено до міжнародних наукометричних баз – 1,42 друк. арк., тези доповідей за матеріалами конференцій – 0,26 друк. арк.

Основні положення дисертаційного дослідження, які складають наукову новизну, повністю висвітлені у закордонних, фахових виданнях та обговорені на науково-практичних конференціях.

Перелік та вивчення змісту опублікованих статей та тез доповідей на конференціях дозволяє визначити, що Ель-Бош Д.М. виконала вимоги пунктів 9, 11, 12 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. №167. З огляду на це апробація результатів дисертаційної роботи є достатньою.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1.1. Публікація у періодичному науковому виданні іноземної держави:

1. El-Bosh D. M. Estimating and managing risks in economy. *The Baltic Scientific Journals. Proceedings of the international center for research, education and training. Journal of social research and behavioral sciences*. 2020. Volume 09, Issue 02. P. 54–58 (0,45 друк. арк.).

1.2. Публікації у наукових фахових виданнях України:

2. El-Bosh D.M. Forecasting in the legislative regulation of industry. *Вісник Хмельницького національного університету: науковий журнал. Економічні науки*. 2019. №4, Т.3 (272). С. 81–85 (0,51 друк. арк.) (**Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), Google Scholar (США)**).

3. El-Bosh D.M. Leverages in mechanism of regulation of effective activity and structural policy in the economy. *Вісник Хмельницького національного університету: науковий журнал. Економічні науки*. 2019. №6, Т.2 (276). С. 282–285 (0,48 друк. арк.) (**Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), Google Scholar (США)**).

4. El-Bosh D.M. Methods of economical regulations and their basics. *Вісник Хмельницького національного університету: науковий журнал. Економічні науки*. 2020. №4, Т.2 (284). С. 311–314 (0,43 друк. арк.)

(Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), Google Scholar (США)).

2. Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

5. Ель-Бош Д. М. Основні категорії, принципи та процедури регулювання ефективності діяльності промислових підприємств. *Менеджмент у XXI сторіччі: методологія і практика* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 16–17 трав. 2013 р. Полтава: Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, 2013. С. 17–19 (0,12 друк. арк.).

6. Ель-Бош Д. М. Методичні особливості економічного механізму регулювання ефективної діяльності підприємств машинобудування. *Проблеми планування в ринкових умовах* : матеріали XVIII Міжнар. наук.-практ. конф., м. Хмельницький-Одеса, 20–22 верес. 2019 р. Хмельницький: Хмельницький національний університет, 2019. С. 59–61 (0,14 друк. арк.).

Відповідність дисертації вимогам, що пред'являються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Дисертаційна робота Ель-Бош Даліль Монтаївни «Економічний механізм регулювання ефективної діяльності підприємств машинобудування» є завершеною науковою працею, в якій отримано нові обґрунтовані результати. Дисертаційну роботу виконано на достатньо високому рівні, її результати мають наукову новизну і практичну значимість. Основні положення дисертаційної роботи опубліковані в науковому періодичному виданні іншої держави, наукових фахових виданнях, оприлюднювались на науково-практичних конференціях. Дисертаційне дослідження відповідає обраній темі, розкриває її та підтверджує, що автором вирішено поставлені у роботі завдання. Здобувачем дотримано вимоги академічної доброчесності та не допущено її порушень під час дослідження. За змістом дисертаційна робота, її науково-прикладні результати та висновки відповідають спеціальністю 051 «Економіка».

ВИСНОВОК

Ознайомившись із дисертацією Ель-Бош Д.М. «Економічний механізм регулювання ефективної діяльності підприємств машинобудування» та науковими публікаціями, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, а також взявши до уваги підсумки фахового семінару, вважаємо, що:

1. Дисертаційна робота «Економічний механізм регулювання ефективної діяльності підприємств машинобудування» здобувача Ель-Бош Даліль Монтаївни відповідає спеціальністю 051 «Економіка».

2. Ель-Бош Даліль Монтаївною опубліковано по темі дисертації 6 наукових праць, які розкривають основний зміст дисертації, відображають наукову новизну отриманих результатів і відповідають вимогам пунктів 9,

11, 12 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167.

3. Дисертаційна робота «Економічний механізм регулювання ефективної діяльності підприємств машинобудування» здобувача Ель-Бош Даліль Монтаївни відповідає вимогам, що ставляться до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а саме вимогам пунктів 9, 10, 11, 12 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167.

4. Рекомендувати вченій раді Запорізького національного університету розглянути у якості опонентів за дисертацією Ель-Бош Даліль Монтаївни на тему «Економічний механізм регулювання ефективної діяльності підприємств машинобудування» таких учених:

Маслак Ольга Іванівна, доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри економіки Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського;

Охріменко Ігор Віталійович, доктор економічних наук, професор, ректор Київського кооперативного інституту бізнесу і права.

5. Дисертація Ель-Бош Даліль Монтаївни на тему «Економічний механізм регулювання ефективної діяльності підприємств машинобудування» може бути рекомендована до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» (галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки») у разовій спеціалізованій вченій раді.

Рецензент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародної економіки,
природних ресурсів і економіки
міжнародного туризму
Запорізького національного університету

Д.І. Бабміндра

Рецензент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Запорізького національного університету

Т.І. Батракова

20.04.2021 р.

Підпис
засвідчую

НАЧАЛЬНИК
ВІДДІЛУ КАДРІВ